

De ervaring van veel ouder/coaches is dat communiceren met sommige kinderen uit hun team vaak moeizaam verloopt. Hoewel communiceren met kinderen een belangrijk aspect van ons als coach is en we er allemaal als ouder in ons eigen gezin mee te maken hebben, hebben we moeite om met sommige kinderen uit het team echt contact te maken. De wereld van volwassenen en kinderen loopt erg uiteen en is er een extra inspanning nodig om open en geïnteresseerd met elkaar te kunnen communiceren. Wat zijn nu de achterliggende redenen voor de soms moeizame communicatie en hoe bevorder je een open communicatie tussen kinderen en volwassenen?¹

Als we het hebben over communicatie met kinderen, kunnen we uitgebreid praten over technieken en omstandigheden die bevorderlijk zijn voor de communicatie. En dat zullen we verderop ook doen. Maar eerst en vooral gaat het om een attitude. Wanneer we een juiste attitude aannemen, zal het kind al snel geneigd zijn iets te vertellen. De attitude waar het om gaat, is er een van respect en bescheidenheid. In een gesprek willen we dat een kind zich uit en zich weerbaar opstelt. Dit is echter alleen mogelijk als de volwassene zich bescheiden opstelt. Om een zekere bescheidenheid bij volwassenen te bevorderen, is het goed om stil te staan bij de enorme prestaties die kinderen leveren. Ze leren vanaf hun geboorte vloeiend een taal spreken, en zelfs twee als ze dat aangeboden krijgen, terwijl een volwassene zelden een nieuwe taal vloeiend zal leren beheersen. Kinderen vormen de regels uit zichzelf, zonder dat een volwassene het hen leert, ze zeggen 'ik loopte' totdat ze horen dat het in dat geval 'ik liep' moet zijn en passen deze regel verder toe op dat werkwoord en op andere werkwoorden. Ook het verschil tussen volwassenen en kinderen achter een computer of op een mobiel/tablet laat iets zien van de levendige intelligentie van kinderen en hun kolossale vermogen informatie te verwerken. In feite veel meer dan volwassenen dit kunnen. Hun taalontwikkeling is echter niet altijd zover dat zij alles kunnen uitdrukken wat ze willen zeggen.

Er zijn verschillende redenen waarom volwassenen het communiceren met kinderen moeilijk vinden. Kinderen hanteren niet dezelfde regels als volwassenen in communicatie. Dat kan tot grote misverstanden leiden. Kinderen zouden bijvoorbeeld fantasie en werkelijkheid niet weten te scheiden, waardoor een gesprek kan verzanden in een absurde communicatie. Het is echter de vraag of kinderen inderdaad geen verschil kunnen maken tussen werkelijkheid en fantasie. Kinderen zijn geneigd om zich aan te passen aan volwassenen, omdat ze daar sterk afhankelijk van zijn. Ze geven sociaal wenselijke antwoorden vanuit deze aanpassing, antwoorden vaak wat ze denken dat volwassenen willen horen. Het is dus niet zozeer een kwestie van suggestibiliteit als wel aanpassing aan wat het kind verwacht dat de volwassene wil.

Verder is een volgende stap in het proces van goede communicatie, het kind inzicht te geven in het kader waarbinnen het gesprek plaatsvindt en over de regels die in dat gesprek van toepassing zijn. Het helpt kinderen enorm wanneer ze bijvoorbeeld te horen krijgen dat het de bedoeling is alleen feiten te vertellen en geen fantasie, hen uit te leggen wat er met hun uitlatingen zal gebeuren, duidelijk te maken dat ze hun eigen mening moeten geven of dat er geen foute of goede antwoorden zijn. Hiermee wordt impliciet de verwachting van het geven van een antwoord duidelijk gemaakt, evenals het om beurten praten.

Ook is het bijvoorbeeld belangrijk of een gesprek met een kind wel of niet staande plaatsvindt met de lengteverschillen die tussen volwassenen en kinderen bestaan. Als men wil dat het kind luistert, is de staande positie in principe geschikter. Wil men juist dat het kind vertelt, dan is het beter om de lengteverschillen om te wisselen en de volwassene in de luisterende positie te zetten en het kind in de positie waarin het meer verantwoordelijkheid over het gesprek ervaart, dus of gelijkwaardig op ooghoogte of de volwassene lager dan het kind. Regelmatig oogcontact is belangrijk voor het vertellen van een verhaal, maar een positief contact zonder oogcontact kan de concentratie bij een kind juist bevorderen.

Wanneer een volwassene een gesprek met een kind wil, is dat meestal een moeizaam onderwerp in de beleving van het kind. De intensiteit van een gesprek met een volwassene is vaak onaangenaam voor het kind en het begint dan ook vaak een gesprek als de volwassene een andere activiteit onder handen heeft waardoor deze afgeleid wordt.

¹ Van As –Janssen, Praten met kinderen, Leuven, Garant, 1995

Denk bijvoorbeeld na een training dat je net bezig bent de pionnen op het veld te verzamelen en een kind spreekt jou aan. Zo kan het kind een onderwerp bespreken zonder dat de volwassene zo intens op hem of haar gericht is.²

Naast communicatievoorwaarden in het algemeen zijn er ook metacommunicatieve voorwaarden te noemen. Dat wil zeggen communiceren over de communicatie. Een belangrijke metacommunicatieve techniek is het benoemen en het volgen van het eigen gevoel. 'Ik heb het gevoel dat je niet lekker in je vel zit. Wil je mij daar iets meer over vertellen?' (Accepteer overigens dat je ook een 'Nee' op deze vraag kunt krijgen, ga dan niet door maar pak het bijvoorbeeld een volgende training op mocht dit noodzakelijk zijn). Een andere techniek is het benoemen van wat je ziet of hoort. 'Ik zie aan jou dat iets jou dwars zit. Wil je mij daar iets over vertellen?' 'Ik hoor dat je ergens over teleurgesteld bent want je zit zo te mopperen op je teamleden. Hoe komt dit zo?'

Naast communicatieve en metacommunicatieve voorwaarden is ook de aard van de vraag van invloed op de kwaliteit van een gesprek met kinderen. Vaak zijn open vragen beter geschikt dan gesloten vragen omdat bij gesloten vragen een sociaal wenselijke antwoord op de loer ligt, moeten suggestieve vragen vermeden worden en kunnen jonge kinderen beter ruimtelijke vragen beantwoorden (Waar was dat?) dan temporele vragen (Wanneer was dat?). In het spreken met kinderen is het belangrijk hun mentale leeftijd te betrekken. Effectieve communicatie betekent aansluiten bij degene waarmee we spreken. Dus aansluiten bij de gedachte- en gevoelswereld en wijze van communicatie van het kind. Dit geldt voor kinderen niet minder dan voor volwassenen.

Resumé

1. Tot een jaar of 10 zijn kinderen nog niet in staat om alle vragen die hen bezighouden, goed onder woorden te brengen, help hen daarbij. En omgekeerd; ook de antwoorden op vragen die *wij* stellen kunnen vaak nog niet zo goed geformuleerd worden.
2. Kinderen gaan anders om met fantasie dan volwassenen. Een kind kan moeiteloos omschakelen van werkelijkheid naar fantasie en vindt het dan niet nodig om de volwassene daarvan op de hoogte te brengen.
3. Kinderen zijn geneigd om zich aan te passen aan volwassenen, omdat ze daar erg afhankelijk van zijn. Ze geven vaak een antwoord waarvan ze denken dat de volwassene het graag wil horen (sociale wenselijkheid).
4. Help het kind te begrijpen waar het gesprek voor bedoeld is. Als volwassene ga je er snel vanuit dat een kind dit wel begrijpt, maar dat is vaak niet zo. verder helpt het enorm als je vertelt dat het de bedoeling is om alleen feiten te vertellen en geen fantasie. En als je het kind om zijn mening vraagt, vertel er dan bij dat ieder antwoord goed is omdat het zijn/haar mening is.
5. Houd er rekening mee dat een kind heel erg met zijn/haar lichaam communiceert: let daarop en maak er gebruik van. Pas metacommunicatieve technieken toe als: 'Ik zie aan jou dat je er erg mee zit'.
6. Houd rekening met het verschil in lengte tussen jou en het kind. Als je wilt dat een kind luistert, kun je beter zelf staan. Maar als je wilt dat een kind jou iets vertelt, kun je beter gaan zitten: op gelijke ooghoogte of zelfs lager.
7. De intensiteit van een gesprek over een belangrijk onderwerp is voor een kind vaak onaangenaam. Wees erop bedacht dat het kind er juist voor kiest om iets belangrijks te vertellen als jij eigenlijk ergens anders mee bezig bent. Voor een kind is dat een prettige situatie: de ogen van een volwassene zijn dan niet op hem/haar gericht.
8. Probeer zo mogelijk open vragen te stellen in plaats van gesloten vragen.
9. Maak het gesprek niet te lang. Vooral jongere kinderen kunnen niet lang achter elkaar luisteren/praten en besteed aandacht aan de afronding van het gesprek. Het gesprek kan een bepaalde spanning oproepen bij het kind en die moet ook weer worden afgebouwd. Maak een grapje of geef een compliment!

² Schellevis, P., Opgroeien in balans, Vianen, The house of books, 2001